herpy

AGAMER

Agama agama

Agama agama er en kraftig, dagaktiv klippeagame fra savannene i det vestlige og sentrale Afrika, kjent for den dominerende hannens oransjerøde hode og blå kropp. Navnet dekket lenge en hel gruppe nært beslektede arter, så mange dyr i handelen er andre arter. Den er robust og livlig, men krever et romslig terrarium, en svært varm solplass og kraftig UVB.

Familie: Agamidae Engelsk: Common Agama Tidligere navn: *Agama colonorum; Agama occipitalis; Agama smithii; Lacerta agama* Publisert 16. november 2026

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**20-30 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**10-15 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Klippelevende og bakkelevende**
Biotop	**Halvørken, savanne og klippeterreng**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**120 × 60 × 60 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**24-32 °C**
Varmeplass	**38-43 °C**
Temperatur, natt	**18-21 °C**
Luftfuktighet	**30-50 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Kosthold	**Insekter og planter**
Holdes	**Alene eller én hann med flere hunner**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**14-24 mnd.**
Kullstørrelse	**5-7 egg**
Inkubasjon	**56-90 dager** ved 26-29 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Agama agama er en mellomstor, kraftig bygget agame med stort hode, lange ben og lang hale. Den dominerende hannen har gult til oransjerødt hode og hals, blå kropp og en hale med lyse og mørke felter. Hunner, unger og underordnede hanner er langt mer dempet: olivengrønt hode og brun kropp med lyse flekker og en lys stripe ned langs halen. Undersiden er lys. Fargene skifter med temperatur, humør og sosial rang, så en kald eller undertrykt hann kan se nesten ensfarget brun ut.

Voksne dyr blir 20-30 cm inkludert hale, og hannene er størst, med bredere hode enn hunnene.

A. agama ble lenge brukt som samlenavn for nesten alle rødhodede klippeagamer i Afrika sør for Sahara. DNA-undersøkelser har delt gruppen i flere arter, blant annet *Agama picticauda*, *Agama africana*, *Agama lionotus* og *Agama mucosoensis*, og den egentlige *A. agama* er nå begrenset til det vestlige og sentrale Afrika. Dyr i handelen selges fortsatt ofte som *A. agama* uten sikker artsbestemmelse, og mange av dem er sannsynligvis *A. picticauda*. Stellet er det samme for hele gruppen, men opplysninger i eldre litteratur kan høre til andre arter.

Arten er rask og årvåken og ikke et dyr til daglig håndtering, men den tåler rolig håndtering hvis den venner seg til det som ung. Den er først og fremst et dyr å se på i et godt innredet terrarium. Levealderen i fangenskap er dårlig dokumentert; oppgavene varierer fra 10 til 25 år, og 10-15 år er et forsiktig anslag.

Utbredelse og leveområde

Agama agama i snever forstand lever i det vestlige og sentrale Afrika: Kamerun, Nigeria, Tsjad, Den sentralafrikanske republikk, Sør-Sudan og Sudan.

Eldre litteratur gir arten en nesten panafrikansk utbredelse fra Senegal til Tanzania. De fleste av disse bestandene hører i dag til andre arter, for eksempel *A. picticauda* i Vest-Afrika og *A. lionotus* i Øst-Afrika. Også de innførte bestandene på Madagaskar, Komorene, Madeira, Kapp Verde og i Florida regnes nå til *A. picticauda*. Kartet viser den snevre utbredelsen; funn utenfor området er feilbestemmelser eller andre arter.

> **Naturlig utbredelse:** Kamerun, Nigeria, Tsjad, Den sentralafrikanske republikk, Sør-Sudan og Sudan.

LEVEOMRÅDE

Agama agama lever i åpent land: savanne, kratt, fjellområder og tørre skogkanter, men også i byer, landsbyer og hager, der den soler seg på murer, tak og gjerdestolper. Den dominerende hannen holder til på en klippe, en termittue eller en mur, hvorfra han overvåker territoriet sitt.

Arten er aktiv mesteparten av dagen, men trekker i skygge når overflatene blir for varme midt på dagen. Den lever i grupper med en dominerende hann, flere hunner og noen underordnede hanner. Paringen følger regntiden, men der det regner jevnt, kan den yngle nesten hele året. Hunnen graver et hull i fuktig, solbeskåret jord til eggene, og temperaturen i redehullet avgjør ungenes kjønn.

Stell

TERRARIET

Et voksent dyr trenger et terrarium på minst 120 × 60 × 60 cm (lengde × bredde × høyde). En hann med to-tre hunner trenger mer, gjerne 180 × 60 × 60 cm. Gulvarealet betyr mer enn høyden, for arten lever mest på bakken og på lave steiner, og lengden gir plass til en tydelig temperaturgradient.

Bruk en bunn av sand blandet med litt jord i et lag på 5-8 cm, slik at dyret kan grave. Veldig fin, støvete sand bør unngås. Tørkepapir er lett å holde rent, men gir ingen mulighet til å grave og legge egg.

Innred med flate steiner, skiferstabler, kork og fjellaktige gjemmesteder, slik at dyret kan klatre opp og holde utkikk. Minst tre gjemmesteder i forskjellige temperatursoner er et godt utgangspunkt. Alt skal stå fast, for arten er energisk og graver tingene ned. Et nettlokk gir god ventilasjon, og lokket må kunne låses, for dyret er raskt. Fjern uspiste insekter før lyset slås av, og skift sanden helt hver 3.-4. måned.

Les mer: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Agama agama må ha en tydelig gradient. Solplassen skal ha en overflatetemperatur på 38-43 °C, målt med et infrarødt termometer. Den varme enden av terrariet ligger på 29-32 °C og den kjølige enden på 24-27 °C. Bruk en halogenspot i en keramisk lampeholder over en flat stein eller skiferplate, og sett termostat på alle varmekilder.

Om natten slås lampene av, og temperaturen kan falle til 18-21 °C. Er rommet kaldere, brukes et keramisk varmeelement på termostat, som ikke lyser.

For lave temperaturer gir dårlig fordøyelse, svekket immunforsvar og luftveisinfeksjoner, og hannen mister fargene sine. Tallene gjelder hele artsgruppen; for den egentlige *A. agama* finnes det ingen separate tall.

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal ligge på 30-50 %. *Agama agama* kommer fra savanne og kratt, ikke fra ekte ørken, og trenger litt mer fuktighet enn ørkenartene. Sprøyt veggene lett en eller to morgener i uken; det holder fuktigheten oppe og gir dråper å drikke, for agamer drikker gjerne dråper heller enn av en skål.

Sett alltid en lav, stabil skål med ferskt vann i terrariet, og skift vannet daglig. For tørr luft gir problemer med hudskiftet, særlig på tær og halespiss. Fuktighet kombinert med kulde gir luftveisinfeksjoner.

LYS OG UVB

Agama agama er dagaktiv og soler seg mye, så den må ha kraftig lys og UVB tilsvarende Ferguson-sone 3. Bruk et T5 HO-rør på 10-12 % i en reflekterende armatur som dekker solplassen og gjerne den varme halvdelen av terrariet. Avstanden fra rør til solplass er normalt 25-40 cm avhengig av nett og lampe; kontroller med en UV-måler. Den kjølige enden skal ha skygge, slik at dyret kan trekke seg bort fra UV-lyset.

Hold 12-14 timers lys om dagen styrt av en tidsbryter. UVB-rør mister effekten lenge før lyset svekkes synlig, så skift dem etter produsentens anvisning, som regel hver 12. måned.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Agama agama er først og fremst insektspiser, men tar også blomster, frø, gress og blader. Gi et variert kosthold av godt fôrede insekter: kakerlakker, sirisser, gresshopper og i mindre mengder melorm og supermelorm. Feite insekter som voksmøllarver er bare til godbiter. Insektene må høyst være så store som avstanden mellom dyrets øyne. Tilby litt grønt hver uke, for eksempel løvetannblader, grønnkål og sennepskål, men ikke salat og spinat som fast kost.

Unger under ett år fôres daglig. Voksne får insekter tre ganger i uken, slik at de ikke blir feite. Fjern uspiste insekter før lyset slås av.

Støv insektene med kalk uten D3 ved hver fôring når UVB-lyset er i orden, og gi et vitaminpreparat med D3 annenhver uke. Er UVB-lyset utilstrekkelig, brukes kalk med D3 ved hver andre fôring, men det kan ikke erstatte UVB.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Agama agama er rask, årvåken og territorial. Hannene forsvarer et område, og to hanner må aldri holdes sammen: det ender med alvorlige skader. En hann kan holdes med en eller flere hunner i et stort terrarium. Hunner kan som regel bo sammen, men hannen er iherdig i yngletiden, så hunnene må ha flere gjemmesteder. En hann som kan se en annen hann, kan miste fargen og slutte å spise.

Arten tåler håndtering hvis den venner seg til det som ung, men den søker ikke kontakt. Hold øktene korte, la dyret gå over hendene, og ta det aldri i halen. Agamer kan ikke kaste halen som mange andre øgler, og en hale som knekker, vokser ikke ut igjen. Et dyr med gode gjemmesteder er roligere og viser flere farger.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen av *Agama agama* er større og har bredere hode enn hunnen, og den dominerende hannen har gult eller oransjerødt hode og blå kropp, mens hunnen er brunaktig med olivengrønt hode og lyse flekker. Kjønnet er lett å se på voksne dyr, vanskeligere på unger.

Hunnene blir kjønnsmodne etter 14-18 måneder, hannene etter omtrent to år. Sett først en hunn i avl når hun er fullvoksen og i god kondisjon.

PARRING

I naturen følger paringen hos *Agama agama* regntiden. Sett hannen til hunnene i et stort terrarium med mange gjemmesteder, slik at hunnene kan unngå ham. Hannen nikker med hodet, nærmer seg hunnen bakfra og tar tak i nakken hennes; selve paringen varer ett til to minutter. En hann i yngledrakt er iherdig, så hold øye med hunnene, og skill dyrene hvis en hunn får sår eller slutter å spise.

EGGLEGGING OG KULL

En drektig hunn blir tydelig rundere. Gi henne en eggleggingsboks med 10-15 cm lett fuktig sand eller kokosfiber der hun kan grave. I naturen graver hun et omtrent 5 cm dypt hull i fuktig, solbeskåret jord og legger typisk 5-7 egg. En hunn kan legge flere kull i løpet av en sesong, og hunner legger også ubefruktede egg uten hann.

Uten et egnet sted kan hunnen holde eggene tilbake, og det kan bli livstruende. Gi henne rikelig med fôr og kalk før og etter eggleggingen.

INKUBASJON

Ta forsiktig opp eggene uten å vende dem; marker gjerne oversiden med blyant. Legg dem i lett fuktig vermikulitt eller kokosfiber i en rugemaskin. Eggene klekkes etter 8-10 uker; ved 29 °C oppgis 60-90 dager.

A. agama var den første øglen der temperaturavhengig kjønnsbestemmelse ble påvist: ved 26-27 °C blir ungene hunner, ved 29 °C hanner. Rugetemperaturen styrer altså kjønnsfordelingen. Hold temperaturen stabil.

Les mer: Inkubasjon av egg

OPPDRETT AV UNGER

Nyklekte unger er omtrent 4 cm fra snute til kloakkåpning med en hale på 7-8 cm, og de begynner raskt å spise. Hold dem adskilt fra de voksne i et terrarium med samme innredning, mange gjemmesteder og UVB. Fôr daglig med små insekter, støvet med kalk. De vokser raskt og er utvokste etter 18-24 måneder. Skill hannene fra hverandre i tide, for de blir territoriale.

Helse og vanlige feil

De fleste sykdommer hos *Agama agama* skyldes feil i stellet. Typiske problemer er:

- Metabolsk beinsykdom (mykt skjelett) ved for lite UVB og kalk. Tegnene er skjelvinger, bløte ben og misdannede kjever.
- Hudskifteproblemer ved for tørr luft, særlig på tær og halespiss, der gammel hud kan snøre av blodtilførselen.
- Luftveisinfeksjon ved for lav temperatur eller for høy fuktighet: hvesende pust, slim ved neseborene og åpen munn.
- Fedme ved for mange feite insekter og for lite bevegelse.
- Innvollsorm og andre parasitter. Viltfangede dyr har ofte mange, så hold nye dyr i karantene, og få en avføringsprøve undersøkt.
- Eggleggingsproblemer hos hunner uten egnet eggleggingssted.

Et sunt dyr har klare øyne, fyldig hale og glatt hud uten gammelt skinn, og det spiser villig. Krypdyr skjuler sykdom lenge, så kontakt en veterinær med erfaring med krypdyr hvis dyret går ned i vekt, ikke spiser, puster med åpen munn eller virker slapt.

Les mer: Karantene og hygiene Les mer: Typiske sykdommer og tegn på sykdom Les mer: Kjøp av dyr: oppdrett, viltfangst og transport

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.